

Комлягіна В.Д.,

учитель англійської мови Вишнівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Покровського району Дніпропетровської області, учитель-методист

Рецензент: Пахолко Л. А., методист відділу освіти, молоді та спорту Покровської райдержадміністрації Дніпропетровської області

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ НА ОСНОВІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНИХ ЗМІСТОВИХ ЛІНІЙ ПРОГРАМ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуто сутність понять "наскрізні змістові лінії", "інтегровані змістові лінії". Розкрито взаємозв'язок реалізації наскрізних змістових ліній і формування компетентностей учнів, їх соціалізації у процесі вивчення англійської мови.

Порівняно наскрізні змістові лінії в різних навчальних програмах з англійської мови для учнів початкової школи. На прикладі навчання учнів 1-2 класів засобами іноземної мови визначено теми, у процесі засвоєння яких можливо оптимально реалізувати наскрізні змістові лінії ("Екологічна безпека та сталий розвиток", "Громадянська відповідальність", "Здоров'я і безпека", "Підприємливість та фінансова грамотність"), указані в типових освітніх програмах для 1-2 класів.

Наголошено, що процес навчання й соціалізації учнів завдяки реалізації наскрізних змістових ліній буде оптимальним на основі впровадження активних та інтерактивних технологій і методів навчання, навчальної проектної діяльності.

Ключові слова: соціалізація особистості, початкова освіта, навчання, учень, англійська мова, навчальна програма, наскрізні змістові лінії, інтегровані змістові лінії, ключові компетентності.

Постановка проблеми. У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти [1] визначено її основні завдання, а саме: формування в учнів громадянської відповідальності, духовності й культури, ініціативності, самостійності, толерантності, здатності до соціалізації в суспільстві; метою початкової освіти є "всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості" [2].

Соціалізація особистості – це вимога часу, актуальна та пов'язана з метою повної загальної середньої освіти. У статті 12 Закону України "Про освіту" визначено мету повної загальної середньої освіти: "всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності" [4].

Відповідно до цього зміст сучасних підручників з англійської мови суттєво відрізняється від попередніх. Це стосується насамперед значного оновлення змісту навчання

і приведення його у відповідність до вимог часу та завдань, що стоять перед системою освіти держави.

Мета статті – розгляд сутності поняття "наскрізні змістові лінії", їх особливості та значення реалізації у вивченні англійської мови з метою соціалізації особистості учня.

Виклад основного матеріалу. Реалізація особистісно орієнтованого та компетентісного підходів, упровадження інтегрованих змістових ліній за сучасними підручниками з англійської мови із застосуванням ефективних технологій дає можливість сформувати необхідний рівень навчальних досягнень здобувачів освіти та соціалізувати їх. Сучасними засобами школа навчає й виховує особистість, допомагає їй зрозуміти вимоги суспільства, розвиває якості й цінності, які дозволять їй успішно адаптуватися в новому соціальному та інформаційному просторі та будуть необхідні для успішного життя й діяльності.

В основі навчання школярів – взаємодія дітей і дорослих – гра, спільна праця, пізнання, спілкування. Поступово дитина стає активним учасником цього процесу. Вона спільно з учителем визначає мету, відкриває нові знання, засвоює навчальні дії, експериментує, несе відповідальність за свою роботу; вона не готується до життя, а живе повноцінним життям, оскільки школа охоплює значний період у житті дитини.

Вважаємо, що найціннішим результатом освіти в особистісному вимірі є здорова дитина, умотивована до успішного навчання, дослідницького ставлення до життя; це учень (учениця), який уміє вчитися за допомогою різних джерел, критично оцінювати інформацію, відповідально ставиться до себе та інших людей, застосовує отримані знання, досвід, реалізує власні ідеї в нових обставинах, соціалізується.

Згідно нового Державного стандарту шкільна програма з іноземної мови містить низку тем і питань, безпосередньо пов'язаних із питанням соціалізації особистості, наприклад: "Я, моя сім'я, друзі", "Шкільне життя", "Свята і традиції" тощо. Учитель іноземної мови, не порушуючи логіки вивчення предмета, може наповнити новим соціально спрямованим змістом й інші теми, а також за допомогою методів і засобів навчання впливати на формування й розвиток соціальної та соціокультурної компетентностей учнів. Крім того, у змісті всіх навчальних програм послідовно реалізовано компетентісний підхід, що відповідає стратегічному напрямку розвитку освіти в контексті положень Концепції Нової української школи.

Отже, у навчальних програмах з'явилось відносно нове поняття "наскрізні змістові лінії". Як зазначено в освітньому документі, наскрізні змістові лінії слугують засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей, які набуваються у засвоєнні навчальних предметів та предметних циклів. Наскрізні лінії – це "соціально значимі надпредметні теми, що сприяють формуванню в учнів уявлення про суспільство в цілому – розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях" [7].

Таким чином, наскрізні змістові лінії є соціально значимими надпредметними темами, які допомагають формуванню в учнів уявлень про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання в різних ситуаціях. Мета наскрізних ліній – забезпечити розвиток ключових компетентностей, які є важливими для учня та для суспільства.

Реалізація наскрізних змістових ліній програм у вивченні навчальних предметів передбачає:

- розв'язування завдань реального змісту;
- виконання міжпредметних навчальних проектів;
- роботу з різними джерелами інформації.

Тож засобами англійської мови вчитель формує "готовність та здатність учня до міжкультурної комунікації, уміння користуватися інформацією, володіти навичками

взаєморозуміння, а також розвивати необхідні якості для взаємодії з представниками інших країн і культур" [1].

Працюючи в методичних і творчих групах, спостерігаючи за дітьми, нами встановлено такі особливості соціалізації учнів початкової школи:

- позитивна мотивація дітей до здобуття знань;
- оптимальність застосування завдань для розвитку наочно-дієвого та наочно-образного мислення;
- ефективність навчання на основі ігрових технологій (взаємодія в парах, групах, команді);
- використання досвіду, набутого маленькою людиною раніше;
- інтегроване навчання видів мовленнєвої діяльності;
- необхідність реалізації комунікативно орієнтованого та компетентнісного підходів;
- потреба систематичного застосування вивченого матеріалу в нових обставинах для розвитку мислення, уваги, пам'яті, сприймання та уявлення.

Ці завдання вирішуються завдяки формуванню й розвитку ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині.

Усі компетентності особистості важливі та взаємопов'язані. Компетентність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами визнано однією із ключових. Як же співвідносяться змістові лінії та компетентності?

У типових освітніх програмах для 1-2 класів визначено інтегровані змістові лінії та запропоновано орієнтовні способи їх реалізації в початковій школі. Так, змістова лінія "Екологічна безпека та сталий розвиток" спрямована на формування основ соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля й розвитку суспільства. Засобами іноземних мов учнів орієнтують до:

- сприймання природи як цілісної системи;
- взаємозв'язок людини й навколишнього середовища;
- готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища.

Залежно від додаткового матеріалу, очікуваних результатів, які планує вчитель, змістова лінія "Екологічна безпека та сталий розвиток" може бути реалізована в темах "My Pets (Мої домашні улюбленці)", "What's in Your Lunchbox? (Що у твоєму ланч-боксі?)", "It Is Our School (Це наша школа)", "My town (Мое місто)", "What is in the forest? (Що в лісі?)", а також інших, наприклад, "Winter Holidays (Зимові свята)".

Реалізація змістової лінії "Громадянська відповідальність" сприяє формуванню основ відповідального ставлення до громади й суспільства, орієнтації школярів до усвідомлення власних прав і обов'язків, формуванню толерантного ставлення до інших, уміння співпрацювати та приймати спільні рішення.

Вважаємо, що низка тем із програми для учнів 1-2 класів щонайкраще підходить для реалізації змістової лінії "Громадянська відповідальність": "My Family, Friends and Me (Моя сім'я, друзі та я)", "Holidays (Свята)", "Happy Birthday! (З днем народження!)", "How Old Are You? (Скільки тобі років?)", "School (Школа)", "It Is My Classroom (Це моя класна кімната)", "Children around the World (Діти світу)".

У ході реалізації змістової лінії "Здоров'я і безпека" у вивченні іноземних мов в учнів формуються основи здорового способу життя на основі розуміння ними правил безпечної поведінки, усвідомлення впливу шкідливих звичок на здоров'я людини, дотримання здорового способу життя. Цьому послугує засвоєння тем "My Favourite Food (Моя улюблена їжа)", "Healthy Food (Здорова їжа)", "Winter Holidays (Зимові свята)", "Happy Easter! (Щасливого Великодня!)", "I Like Tea (Я люблю чай)" та інші.

Змістова лінія "Підприємливість та фінансова грамотність" спрямована на розуміння практичних аспектів фінансових питань та сприяє усвідомленню учнями власних фінансових потреб, продукуванню ідей та їх реалізацію, формуванню вміння визначати пріоритети та планувати дії. Реалізація змістової лінії "Підприємливість та фінансова грамотність" (як і інших ліній) планується заздалегідь у календарно-тематичних і в поурочних планах, в очікуваних результатах. Вона найбільш виражена в таких темах для 1 класу: "Toys (Іграшки)", "Let's Ride a Bike! (Покатаймося на велосипеді!)", "What Day Is It Today? (Який сьогодні день?)", "Menu (Меню)", "Food (Їжа)", "Have You Got a Fish Sandwich? (У тебе є сандвіч із рибою?)", "In the Cafe (У кав'ярні)", "At Home (Вдома)", "What Is in Your Schoolbag? (Що у твоєму портфелі?)", "How much does it Cost? (Скільки це коштує?)".

У програмі О. Я. Савченко для 1-2 класів змістовим лініям у іншомовній освіті приділено значну увагу; узгоджено змістові лінії із засвоюваними темами, для прикладу, із темою "Я, моя родина і друзі. Відпочинок і дозвілля. Навколишнє середовище. Людина. Помешкання".

Таблиця 1

Змістові лінії до тем у програмі О. Я. Савченко

Тема	Змістова лінія			
	Екологічна безпека та сталий розвиток	Громадянська відповідальність	Здоров'я і безпека	Підприємливість та фінансова грамотність
Я, моя родина і друзі		Розуміє важливість допомоги батькам та виконання своїх обов'язків. Оцінює власні вчинки і вчинки людей. Вибудовує товариські стосунки	Виявляє відповідальне ставлення до власного здоров'я	Виявляє ініціативу та відповідальність у плануванні робочого дня
Відпочинок і дозвілля	Розуміє необхідність приведення в порядок місця відпочинку	Ураховує думку товаришів у виборі того чи іншого виду відпочинку	Розуміє базові правила безпечної поведінки	
Навколишнє середовище	Цінує та бережливо ставиться до природи	Висловлюється про важливість допомоги тваринам та збереження природи	Обирає безпечний шлях пересування	Обирає оптимальний вид транспорту
Людина	Розуміє наслідки нерациональних дій людини на навколишнє середовище	Виявляє толерантне ставлення до людей	Розпізнає позитивні чинники, що впливають на здоров'я людини	Розуміє важливість правил гігієни, режиму, фізичного навантаження
Помешкання	Виявляє ціннісне ставлення до особистих речей	Використовує модель поведінки, яка не суперечить правилам життя	Розуміє необхідність дотримання порядку у власному помешканні	Раціонально розподіляє кошти

У типовій освітній програмі для 1-2 класів, розробленій під керівництвом Р. Шияна, змістові лінії інші. Відповідно до мети іншомовної освіти й завдань початкової школи,

авторами виокремлено такі змістові лінії: "Сприймання на слух", "Зорове сприймання", "Усна взаємодія", "Усне висловлювання", "Писемна взаємодія", "Писемне висловлювання", "Онлайн взаємодія" – та запропоновано розгортати навчальну діяльність для формування комунікативної компетентності в умовах безпосереднього спілкування в межах зазначених змістових ліній.

Так, змістова лінія "Сприймання на слух" передбачає залучення учнів до дій зі сприймання коротких простих запитань, тверджень, вказівок, інструкцій та реагування на них вербально і/або невербально; лінія "Усна взаємодія" спрямована на розвиток умінь розпізнавати знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, ставити запитання та давати відповіді про себе та щоденні справи, а змістова лінія "Усне висловлювання" передбачає творення коротких фраз про себе, надавання базової персональної інформації (наприклад, ім'я, адреса, родина, національність) та оточення.

Для становлення комунікативної компетентності в умовах опосередкованого спілкування (на відстані, у просторі та часі) запропоновано змістові лінії "Зорове сприймання" (читач – автор), "Писемна взаємодія", "Писемне висловлювання", "Онлайн взаємодія". Усі перелічені змістові лінії забезпечують здобуття учнем досвіду опосередкованого спілкування та опанування низки комунікативних умінь, що дасть змогу учням розвивати комунікативну компетентність.

Змістова лінія "Зорове сприймання" передбачає сприймання й розпізнавання знайомих слів у супроводі малюнків, а в межах змістової лінії "Писемне висловлювання" учні навчаються писати короткі фрази для надання базової інформації.

Результатом опрацювання змістової лінії "Онлайн взаємодія" є оволодіння вміннями встановлювати базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання, та розміщувати прості твердження про себе у форматі онлайн.

Розробниками програми значну увагу приділено інтеграції; вагому кількості годин у програмі відведено інтегрованому курсу, оскільки іншомовна комунікативна компетентність виявляється в безпосередньому та опосередкованому міжкультурному спілкуванні.

Підручник з англійської мови для 9 класу О. Карпюк цілком узгоджується із окресленими в новій програмі метою й завданнями до процесу вивчення англійської мови в основній школі, а також забезпечує реалізацію компетентісного потенціалу та виділених у програмі інтегрованих змістових ліній. Т. Пуляк [8] у зазначеному виданні посторінково визначено інтегровані змістові лінії. Серед 42 пунктів 13 із них відносяться до інтегрованої змістової лінії "Екологічна безпека та сталий розвиток", 14 – "Громадянська відповідальність", 10 – "Здоров'я і безпека", 5 – "Підприємливість та фінансова грамотність".

Інтегровані змістові лінії є наскрізними, бо охоплюють усю систему шкільної освіти. Вважаємо, що зазначені наскрізні змістові лінії будуть мобільними, змінюватимуться залежно від досліджень, моніторингових спостережень, аналітичної діяльності, вимог часу, змін у програмах та інших суб'єктивних та об'єктивних факторів. Можливо, їх буде скільки, як ключових компетентностей. Наразі, у науковій літературі є небагато інформації щодо наскрізних змістових ліній; наявні праці не характеризуються критичним аналізом.

Варто зазначити, що подекуди один і той же матеріал виконує функцію не одної інтегрованої змістової лінії, а кількох, або і всіх, із яких одна є найбільш вираженою. Якщо порівняти за класами, то функції змістової лінії теми "Я, моя родина, мої друзі" змінюються відповідно до вікових особливостей, інтересів, вимог програми, набутого досвіду. Так, якщо в 1-2 класах учень запам'ятовує, розрізняє, поєднує у групу, розповідає, наводить приклади, демонструє, то у 8-9 класах – аргументує, проектує, прогнозує, усвідомлює, оцінює, надає рекомендації тощо.

У процесі вивчення англійської мови в початковій школі учні набувають соціокультурні знання й уміння, засвоюють способи діяльності, оцінки та судження, які й дають змогу особистості соціалізуватись:

- застосування назв англомовних країн (the UK/ Great Britain/England, the USA/America, Australia та ін.)
- використання загальновідомих визначних місць Англії, України, а також культурних реалій і символів найбільших країн світу;
- розрізнення деяких свят в англомовних країнах (Christmas, Mother's Day, Easter Day, Thanksgiving Day);
- відтворення деяких аутентичних англійських віршів, пісень, рисівок, казок;
- використання правил ввічливості та звертань у ситуативному спілкуванні під час зустрічі, допомагаючи в господарстві, в школі, у крамниці, у спільній грі (уживання та вибір привітань; уживання та вибір форм звертання; уживання та вибір вигуків, коротких відповідей, висловлювання емоцій);
- повідомлення інформації про себе, своїх улюбленців, уподобання тощо.

Вагому роль у соціалізації учня відіграють також активні й інтерактивні технології та методи навчання, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення учнів і базуються на принципі багатосторонньої взаємодії. У процесі навчання школярів необхідно передбачати систему навчальних ситуацій, у яких на практиці використовуються засвоєні соціальні знання, уміння та цінності (руханки, ігрові моменти, командна взаємодія, розповідь для свого сусіда, цікава ситуація взаємонавчання та інші).

Однією з найпродуктивніших педагогічних технологій щодо формування соціальної компетентності учнів є проектна діяльність, що передбачає безпосереднє застосування набутих знань у практичній ситуації. У початковій школі учні, зазвичай, виконують міні-проекти: "About Me", "My Family Tree", "My Friends", "My Toy", "My Pet", "Healthy Food", "My Hobby". Проектна технологія дає змогу розв'язати низку дидактичних і виховних завдань, а саме: розвитку пізнавальних умінь, здатності самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити, креативність вирішувати завдання.

Висновки. Отже, учителю, плануючи навчальні заняття, потрібно враховувати потребу впровадження наскрізних змістових ліній. На кожному занятті, зазвичай, реалізуються кілька змістових ліній, але переважає одна інтегрована лінія, часто пов'язана з попереднім і наступним уроками.

Учитель має формувати особистість, яка б чітко усвідомлювала: "Хто Я?", "Із якою метою існую?", "Яка суть мого життя?". Вагому роль у цьому відіграє соціалізація як процес, який, насамперед, передбачає засвоєння індивідом соціального досвіду, адаптацію до соціального середовища, засвоєння його традицій, норм і цінностей та, водночас, є процесом активної діяльності, включення в соціальне середовище.

Упровадження змістових ліній дозволить організувати освітній процес у такий спосіб, щоб підготувати особистість до нових умов життя, забезпечити здобуття знань і набуття вмінь, які дозволили б не тільки "успішно адаптуватися в новому соціальному та інформаційному середовищі, але й активно впливати на нього в інтересах збереження й подальшого розвитку людського суспільства та довкілля" [6].

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : [постанова КМ України №1392 від 23 листопада 2011 року](https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/28030/) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/28030/.
2. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : [постанова КМ України № 87 від 21 лютого 2018 року](https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/.

3. Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 кл. закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України №1272 від 08 жовтня 2019 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>.
4. Про освіту : Закон України [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2019/2020 навчальному році : лист МОН України № 1/11-5966 від 01.07.2019 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/65024/.
6. Любченко О. М. Наскрізні лінії в освіті та їх реалізація на уроках англійської мови [Електронний ресурс] / О. М. Любченко // Англійська мова та література. – 2018. – № 24 (574). – Режим доступу : <https://gymnasiya2.org.ua/doc/metod.pdf>.
7. Нерсисян М. А. Англійська мова (10-й рік навчання, рівень стандарту) : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / М. А. Нерсисян, А. О. Пироженко. – К. ; Ірпінь : Перун, 2018. – 192 с.
8. Пуляк Т. Інтегровані змістові лінії у підручниках з англійської мови О. Карп'юк для 5-9 класів [Електронний ресурс] / Т. Пуляк. – Режим доступу : <https://www.slideshare.net/TetianaPuliak/ss-78261202>.

Комлягина В. Д. Социализация личности на основании реализации интегрированных содержательных линий программ по английскому языку

В статье рассмотрена сущность понятий "сквозные содержательные линии", "интегрированные содержательные линии". Раскрыто взаимосвязь между реализацией сквозных содержательных линий и формированием компетентности учеников, их социализации в процессе изучения английского языка.

Сравнены сквозные содержательные линии в разных учебных программах по английскому языку для младших школьников. На примере обучения учеников 1-2 классов посредством иностранного языка определены темы, в процессе усвоения которых возможно оптимально реализовать сквозные содержательные линии ("Экологическая безопасность и устойчивое развитие", "Гражданская ответственность", "Здоровье и безопасность", "Предприимчивость и финансовая грамотность"), указанные в типичных образовательных программах для 1-2 классов.

Отмечено, что процесс обучения и социализации учеников с помощью реализации сквозных содержательных линий будет оптимальным на основе внедрения активных и интерактивных технологий и методов обучения, учебной проектной деятельности.

Ключевые слова: социализация личности, начальное образование, обучение, ученик, английский язык, учебная программа, сквозные содержательные линии, интегрированные содержательные линии, ключевые компетентности.

Komliagina, Vira. Personality Socialization on the Basis of Introduction of Integrated Content Lines of English Educational Programs

The article deals with the essence of the concepts of 'cross-cutting content lines', 'integrated content lines'. The interrelation of the implementation of the content lines and the formation of students' competences, their socialization in the process of learning English are revealed.

The author compares the content lines in different English language educational programs for primary school students. The example of teaching junior schoolchildren in 1st and 2nd grades by means of foreign language identifies topics in the process of mastering which the content lines can be optimally implemented ('Environmental Security and Sustainable Development', 'Civil

---

Responsibility’, ‘Health and Safety’, ‘Entrepreneurship and Financial Literacy’) determined in ‘Typical Educational Program’ for primary school students in 1st and 2nd grades.

It is emphasized that educational process and socialization of students due to implementation of the content lines will be optimal on the basis of the introduction of active, interactive technologies, teaching methods and educational project activities.

Key words: personality socialization, primary education, training, student, English, educational program, cross-cutting content lines, integrated content lines, key competencies